

فکر سیاسی در شاهنامه فردوسی

مؤلف

وحید بهرامی

www.ketab.ir

قصیده سرا

قصیده سرا

فکر سیاسی در شاهنامه فردوسی

وحید بهرامی

ویراستار: شاهین احمدپور

طراح جلد: محسن توحیدیان

آماده سازی قبل از چاپ: آرمینا رفیع زاده

چاپ و صحافی: قشقایی

چاپ اول: ۱۴۰۱ تعداد: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۳۷۶۹-۷-۴

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

تلفن: ۶۶۹۷۲۸۷۰

پست الکترونیک: ghasidehsara@gmail.com

سرشناسه	بهرامی، وحید، ۱۳۴۷ -
عنوان قراردادی	: شاهنامه، برگزیده، شرح (Shahnameh. Selections. Commantries)
عنوان و نام پدیدآور	: فکر سیاسی در شاهنامه فردوسی / مولف وحید بهرامی؛ ویراستار شاهین احمدپور.
مشخصات نشر	: تهران: قصیده سرا، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۲ ص: جدول، نمودار؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ سانتیمتر.
شابک	: 978-964-93769-7-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۶۱] - ۱۷۲.
موضوع	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. . شاهنامه -- سیاست و حکومت
موضوع	: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Politics and government
موضوع	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. . شاهنامه -- نقد و تفسیر
موضوع	: Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Criticism and interpretation
موضوع	: سیاست در ادبیات (Politics in literature)
	: شعر فارسی -- قرن ۴ ق. -- تاریخ و نقد
	: Persian poetry -- 10th century -- History and criticism
موضوع	: ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۴ ق.
	: Iran -- Politics and government -- 10th century
شناسه افزوده	: فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. . شاهنامه . برگزیده . شرح
رده بندی کنگره	: PIR۴۴۹۷
رده بندی دیویی	: ۸۱۰/۲۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۷۳۱۵۳۱

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱
مشروعیت سیاسی.....	۱۹
غایت سیاست.....	۱۹
سامان سیاسی.....	۲۰
چالش‌های قدرت سیاسی.....	۲۱
۱. مشروعیت سیاسی در شاهنامه فردوسی.....	۲۳
مقدمه.....	۲۳
دستگاه فکری.....	۲۵
فرمانروایی الهی.....	۳۱
فرمانروایی فرودستی طبیعی.....	۳۷
فرمانروایی کمال‌خواهانه.....	۴۱
فرمانروایی مبتنی بر رضایت.....	۴۶
۲. غایت امر سیاست در شاهنامه فردوسی.....	۵۱
مقدمه.....	۵۱
دستگاه فکری.....	۵۳
امنیت به مثابه غایت امر سیاست.....	۵۷

۶۰	فضیلت به‌مثابه غایت امر سیاست
۶۵	رفاه و حداکثر شادی برای شهروندان به‌مثابه غایت امر سیاست
۶۷	مردم‌داری به‌مثابه غایت امر سیاست
۷۰	عدالت و نگهداشت جایگاه طبقاتی افراد (آشه) به‌مثابه غایت امر سیاست
۷۳	۳. سامان سیاسی در شاهنامه فردوسی
۷۳	مقدمه
۷۵	دستگاه فکری
۷۷	تکنیک‌های آیین شهریار
۸۳	تکنیک‌های آیین پهلوانی
۸۸	تکنیک‌های آیین دستور
۹۱	تکنیک‌های آیین موبدان
۹۵	تکنیک‌های آیین دبیران
۹۹	گنجور (حسابدار و امانت‌دار)
۱۰۳	۴. محدودیت‌های قدرت سیاسی در شاهنامه فردوسی
۱۰۳	مقدمه
۱۰۵	دستگاه فکری
۱۱۲	نیروی الهی عامل محدودکننده قدرت
۱۱۸	طبقات اجتماعی عامل محدودکننده قدرت سیاسی
۱۳۲	هنجارها عامل محدودکننده قدرت سیاسی
۱۴۲	مردم عامل محدودکننده قدرت سیاسی
۱۴۷	نتیجه‌گیری (منظومه فکر سیاسی در شاهنامه)
۱۵۹	منابع

پیشگفتار

امروزه کشورهای شرقی و اسلامی از جمله ایران در حاشیه جریان علم سیاست جهانی قرار گرفته‌اند و تولید کردن علم بومی بر مبنای ماهیت و بافتارهای فرهنگی و سنتی در مرکز جهان‌بینی علمی آنان مشاهده نمی‌شود و به حاشیه رانده شده‌اند. این در حالی است که کشوری باستانی همچون ایران با سابقه تمدن سیاسی کهن و دارا بودن متون سیاسی بی‌شماری در ارتباط با شیوه حکومت‌داری از قبیل اندرزنامه‌ها، سیاست‌نامه‌ها، خدای‌نامه‌ها و... هنوز موفق نشده است سنت‌های سیاسی درخشان خود را به علت کم‌کاری پژوهشی در عرصه علم سیاست جهانی مطرح سازد. در حالی که، اگر هدف سیاست را فهم چگونگی سامان ساختارهای سیاسی، کسب مشروعیت، نحوه مهار قدرت و... بدانیم، همه این موارد به نحوی بسیار سیستمی و کارآمد در متون متقدم و متأخر ایرانیان، همچون شاهنامه فردوسی آمده است. در واقع به جرئت می‌توان گفت که شاهنامه فردوسی بدیهی‌ترین و نیز در عین حال دیرپای‌ترین عناصر سیاسی و شیوه‌های حکومت‌داری در ایران را همچون نگارستانی متحرک، موزه‌ای برپا در تاریخ ایران نگاه‌داشته و در گذر تاریخ مصون و محفوظ مانده است.

بر همین اساس می‌توان از هزارتوی شاهنامه فردوسی به عنوان میراث‌دار سنت ایرانشهری، زوایای ناشناخته روح ایرانی و سرشت تاریخی و هویت اندیشه سیاسی ایرانیان را جست‌وجو کرد، و متناسب با فرهنگ سیاسی ایران، فنی عملی

و واقع‌گرا برای کارآمدی هرچه بیشتر هنر حکومت‌داری ترسیم کنیم. بر همین اساس هدف نویسنده از نوشتن این کتاب نیز، کنکاش و تبیین یک اندیشه سیاسی واحد و کامل از تفکر سیاسی ایرانشهری در خلال داستان‌های شاهنامه است که می‌تواند ما را با روش‌های کشورداری و آیین حکومت‌داری متناسب با خلق و خوی جامعه ایرانی، که طی هزاران سال تکامل یافته، یاری رساند، به‌خصوص در شرایط کنونی کشور ایران، این اندیشه بیش‌ازپیش برای کمک به ایران احساس می‌شود. به‌نوعی می‌توان هدف از نوشتن این کتاب را در نشان دادن لایه‌های ذهنی و عینی هویت اندیشه سیاسی ایرانشهری و راه رسم آن برای اداره کشور در شرایط کنونی دانست.

در انتها نویسنده باید ذکر کند که نوشتار حاضر در کنار کتاب «فرّه ایزدی و مناسبات قدرت در شاهنامه فردوسی»، حاصل بیش از ده سال تحقیق و پژوهش آکادمیک در راستای فهم اندیشه سیاسی شاهنامه فردوسی است و در این راه همیشه از کمک‌های بی‌دریغ دکتر سید حسین اطهری و دکتر روح‌اله اسلامی برخوردار بوده‌ام و برای این بزرگواران سعادت و توفیق روزافزون را از خداوند منان خواستارم. علاوه بر این کمک‌های علمی، از کمکی به‌مراتب بزرگ‌تر و همیشگی از سوی پدر و مادری مهربان و دلسوز بهره‌مند بودم که هیچ‌گاه فعالیت‌هایم به ثمر نمی‌رسید اگر آنان نبودند. بر همین اساس این کتاب را به روح و منش بزرگ این عزیزانم، یعنی «بهرام بهرامی» و «فرخنده شاه‌آبادی»، که تمام سرمایه و وقتشان را برای بنده حقیر هزینه کردند، تقدیم می‌کنم. این تقدیم انتزاعی هرچند در برابر بخشش و فداکاری واقعی آنان ناچیز است، اما امیدوارم که گوشه‌ای از لطف و محبت آنان را، هرچند ناچیز، جبران کرده باشد.

وحید بهرامی

آذر ۱۴۰۰